Jó gyakorlatoka gyógypedagógiai fejlesztésben

1, alkalom

KULTÚRTECHNIKÁK MEGTARTÁSA ÉS FEJLESZTÉSE FELNŐTT KORBAN

- előadás leirat –

Szerző: Sándor Ildikó Erzsébet

„Olyan világban élünk ma, amely sok szempontból radikálisan különbözik attól, amelyben nagyszüleink éltek 50 – 80 évvel ezelőtt. Ebben az új világban, új civilizációban az embereknek új kihívásokra kell válaszolniuk. Új stratégiákat kell kialakítaniuk arra, hogy kiteljesítsék életüket, formálják, alakítsák énjüket, személyiségüket." (Hankiss, 2005) 76.)[1]

Ezek az új kihívások, mindannyiunk életére hatással vannak, és az új helyzetekre adandó válaszok/megoldások újabb ismereteket, újabb kompetenciákat és egy magasabb szintű kreativitást követelnek. Ezekre csak úgy tudunk szert tenni, ha megfelelően nyitottak vagyunk az innovációra, ha megfelelő rugalmassággal vagyunk képesek az eddigi és az új ismereteinket a cél érdekében szintetizálni, ha képesek vagyunk adott szerepeink szerint az együttműködésre; ha szükséges, tudjunk kérni és elfogadni segítséget, és legyünk képesek mi is másoknak támogatást nyújtani. Ehhez pedig kommunikálnunk kell, mégpedig oly módon, hogy az, a kívánt cél elérését segítse.

Tehát vitathatatlan, hogy az alapvető kommunikációs technikák szerepe, - vagyis a beszéd, az írás-olvasás készségszintű használata - a mai korban olyannyira felértékelődött, hogy azok az embertársaink, akik valamilyen oknál fogva nem képesek e technikák alkalmazására, óriási hátrányt szenvednek el a társadalmi beilleszkedés és az egyéni érvényesülés területein egyaránt. Mivel miden embernek helye van a világban, és minden ember érték, így a fent megemlített új kihívásokhoz az is hozzátartozik, hogy a fogyatékkal élő embertársaink számára olyan formában nyújtsunk új ismereteket, úgy adaptáljuk, úgy tegyük élhetővé a környezetet, hogy ők abban minél teljesebb és minél önállóbb életet élhessenek. Ez pedig nemcsak a fizikai akadályokat, hanem az infokommunikációs akadályokat is jelenti.

Az egész világunk kommunikációra épül, egyszerűen nem lehet nem kommunikálni. Ismert, hogy a kommunikáció, egy olyan közös jelrendszer segítségével megvalósított információ csere, folyamat, amelyben a közlő egy jelrendszer segítségével (kód) egy csatornán, (valamilyen átvitelt segítő közegen) üzenetet küld a vevőnek, aki a kapott kódokat dekódolja (értelmezi), majd arra valamely módon (visszacsatolás) reagál. Ez a folyamat a XXI. században számos formában megvalósulhat, de a verbális úton megvalósuló közlést kivéve szinte minden más megköveteli az írás-olvasás és az alapvető számolási készségek meglétét is. Egy mennyiségekre, időre, időszakokra, időpontokra mérésekre/mértékegységekre stb. való információt is csak akkor vagyunk képesek dekódolni, ha vannak háttérismereteink – amely jelen estben a számokhoz, a matematika elemi ismereteihez köthetők.

A kultúrtechnikák elsajátítása – az olvasás – írás, számolás – azonban egy nagyon összetett folyamat, így eredményessége feltételezi a megfelelő verbalitást, a különféle kognitív, percepciós, pszichikai, pszichomotoros, koordinációs valamint motivációs tényezők együttes optimális működését. Ezzel a megállapítással azonban mindjárt előre is vetítettük, hogy az értelmi fogyatékos gyermekek/felnőttek egy részének miért is okoz a kultúrtechnikák elsajátítása/gyakorlása különböző mértékű nehézségeket. Ismert, hogy esetükben a sajátos, rendellenes fejlődésmenet leggyakoribb jelensége hogy az egyes funkciók megkésve fejlődésének, és/vagy a személyiség- szerkezet is ennek megfelelően módosul.

[1] Hankiss Elemér (2005) (Az ezerarcú én. Emberlét a fogyasztói civilizációban. Budapest, Osiris Kiadó. 350 p.

Jellemző a kognitív funkciók lassúbb fejlődése, a szenzoros és motoros képességek részleges vagy teljes hiánya, valamint a mentális képességek alacsony/alacsonyabb szintje. A normál fejlődésmenetű gyermekek többsége 6 éves kora tájékán éri el azt a fejlettségi szintet, amely potenciálisan alkalmassá teszi őket a kultúrtechnikák megismerésére, és elsajátítására. Az értelmi fogyatékos gyermekek is általában 6 éves koruk körül kezdik meg tanulmányaikat a számukra kijelölt oktatási intézményekben (szegregált, vagy integrált), de az egyes kultúrtechnikák tanításának módszereiben már kisebb-nagyobb mértékű eltérések találhatók. A speciális iskolák az elmaradt fejlődési szintet figyelembe véve, lassabb ütemben, hosszabb gyakorlási és visszacsatolási folyamatokat beiktatva, az egyéni sajátosságokhoz alkalmazkodva vezetik végig ezt a folyamatot. A kultúrtechnikák tanításának eredményességét tekintve egyértelmű különbségek ismerhetők fel egy tanulásban akadályozott/enyhe fokban értelmi sérült, és egy középsúlyos, vagy súlyos fokban értelmi sérült személy esetében. Főként a középsúlyos/súlyos esetekben az iskolába kerüléskor még nem érettek azok a készségek képességek, amelyek az olvasás-írás elsajátításának megkezdéséhez elengedhetetlenek. Általában egy tanulási folyamat nagy részben a vizualitásra (látási észlelésre), és más percepciós funkciókra - itt pl. hallás - épül, az olvasás megtanulásának is egyik feltétele a jó érzékszervi működés. Tehát, ha valamelyik érzékszervi terület fejletlen, az kihat valamennyi pszichés funkcióra is, mindez pedig a tanulás eredményességét is jelentősen befolyásolja. Elsősorban tehát az olvasáshoz szükséges alapkészségeket kell kialakítani: mozgásfejlesztés, téri orientáció, látás, hallás, tapintás, beszédkészség fejlesztése. „Meg kell említenünk, hogy motiváltság, akarati tényezők nélkül olvasni nem lehet megtanulni. **Sok értelmi sérült ember számára a serdülőkor végén, vagy felnőtt korban válik lehetővé ennek a kutúrtechnikának az elsajátítása**." [2]

Vagyis az önmagához mért fejlődés lehetősége senkinél sem tekinthető befejezettnek a tankötelezettség felső határának, /jelenleg 16. életév/ elérésével, ez egy életvégig tartó folyamat és jog. Ezt fejezi ki az ún. Salamancai Nyilatkozat is, (UNESCO – 1994) amely a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának alapelveiről, programjáról és gyakorlatáról, 1994. június 7. és 10. között, a spanyolországi Salamancában tartott ülésen kinyilvánította elkötelezettségét az „Oktatás Mindenkinek" program iránt. **Felismerték a sajátos nevelési igényű gyermekek, fiatalok és felnőttek oktatásának szükségességét** és sürgősségét a hagyományos oktatási rendszeren belül, és hozzájárul a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának „Cselekvési Tervéhez". Ennek legfontosabb kitételei:

- minden gyermek oktatható és joga van hozzá
- senki sem tökéletes, ezért nem tud minden területen tökéletesen teljesíteni
- az akadályozott tanulók is részesei a társadalomnak, vannak jogaik
- a tanulók aktív közreműködésével konkrétan megfogalmazott követelmények szükségesek
- át kell formálni az iskolák szemléletét.[3]

A kultúrtechnikák megismertetése elsősorban az oktatási intézmények (iskola) feladata, hiszen az írás-olvasás és az elemi számolási készségek hiányában maga a szűken értelmezett tanítás - tanulás folyamata, valamint a későbbiekben, az élethosszig való tanulás szükségszerűsége is teljességgel értelmezhetetlenné válna. Nyilván a fő irány, hogy minden gyermek/ifjú, úgy kerüljön ki az oktatási intézményből, hogy képessé váljon a kultúrtechnikák legalább elemi szintű használatára. Ez a látszólag reális cél azonban nem mindig elérhető, sajnos abban az esetben sem, ha felkészült és tapasztalt pedagógusok/gyógypedagógusok végzik az adott fejlesztést, mivel esetenként az individuális lehetőségek szűk korlátokat szabnak. Mindez nem azt jelenti, hogy számukra a kultúrtechnikák adta lehetőségek teljesen elvesznek, hanem azt, hogy kínáljunk fel valamilyen alternatívát; vagyis, a klasszikus hang- és betűalapú technikát cseréljük egy másfajta technikára. Mindezt úgy kell megtenni, hogy a már meglévő tárgyi - és praktikus ismereteiket és kialakult kompetenciáikat megőrizve, illetve ezekre építve, olyan további tudatos készség- és képességfejlesztést valósítsunk meg, amelyek segítségével a fogyatékosságból következő nehézségeket kompenzálva, minél magasabb szintű

[2] Pál-Horváth Rita: Olvasni? Egy más felfogásban...Középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók olvasástanítása https://docplayer.hu/12446381-Olvasni-egy-mas-felfogasban-kozepsulyos-ertelmi-fogyatekos-tanulok-olvasastanitasa.html

[3] A Salamancai Nyilatkozat a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának alapelveiről, programjáról és gyakorlatáról http://www.rampa.eu/dokumentumok/nemzetkozi/salamancamagyar.pdf

önállósodást, önálló életvitelt érhessenek el. Hosszútávon ebben a szociális szféra is érdekelt, hiszen minél nagyobb az önállóság, annál kevesebb a közvetlen támogatási igény! Ez pedig óhatatlanul nagy feladat, hiszen számos tudományterület ismeretét /interdiszciplína/, és megfelelő teammunkát feltételez a szociális ágazatban dolgozó valamennyi szakember részéről, ahol a gyógypedagógiára, a gyógypedagógusra továbbiakban is kulcsfontosságú szerep jut e területen. Ehhez azonban a segítő/támogató munkába be kell emelni azt az attitűdöt, hogy minden ember fejlődik, mindenkinek van személyisége, melyből kiindulva vannak képességei, tud teljesíteni, van saját élete, céljai - még akkor is, ha azokat jelenleg nem tudja megfogalmazni. Az önmegvalósítás alapszükséglet, az autonómia jogos igény, amely már a normalizációs elvben is megfogalmazódott. Az utóbbi évtizedekben, hazánkban is erőteljes törekvés a felnőtt értelmi fogyatékos személyek autonómiája, az autonóm életformák elérése, hiszen ők is ugyanolyan igényekkel és jogokkal bírnak, mint a társadalomban bárki más. Az autonómiai nem egy spontán kialakuló állapot, hanem a fejlődési folyamat és az azokhoz illeszkedő lehetőségek biztosításával együtt jöhet csak létre. „A társadalomban normaszerűnek tekintett élet lehetőségétől nem egyéni fizikai és szellemi korlátaik zárják el a fogyatékos embereket, hanem a társadalom fogyatékosító működésmódja. Tehát nem elég a szándékosan emelt akadályokat ledönteni, lehetőségeket is teremteni kell a fogyatékos emberek számára.” [4] Hogyan segítik a kultúrtechnikák az autonómiát? A kultúrtechnikák ismerete lehetővé teszi a hozzájuk tartozó különféle kompetenciák kialakulását, elmélyítését. A beszéd, az olvasás írás az anyanyelvi kompetenciák működésével gondolatok, érzések és tények szóbeli és írásbeli formában történő kifejezését és értelmezését teszi lehetővé társadalmi és kulturális szinten egyaránt: otthon, munkahelyen, szabadidőben egyaránt. A matematikai kompetencia: - a legalapvetőbb szinten történő összeadás, kivonás, szorzás, osztás, a százalékok és a törtek használatának képességét foglalja magában fejben és/vagy írásban végzett számítások során, a különféle mindennapi problémák megoldása céljából. A megszerzett tudás/ismeret, az ahhoz kapcsolódó készség, valamint az adott tevékenységhez való viszonyulás/motiváció hármasa eredményezi azt az autonómiát, amely értelem szerűen egyfajta felelősséggel is jár, hiszen itt már valamilyen cselekvésről beszélünk. A cselekvés célirányossága, megfelelősége mutatja meg, hogy az egyén mit tud (milyen értelmezésre tett szert), és önmaga mire képes egy adott, lezárt tanulási folyamat eredményeként. Ez a gyakorlatban azt jelenti, hogy minél magasabb szinten képes valaki a kultúrtechnikák használatára, annál szélesebb körben lesz képes tájékozódni, információkat gyűjteni, választani, dönteni, összefüggéseket felismerni, kapcsolatokat alaktani és fenntartani, érdeklődési körének megfelelő szakmákat, tevékenységeket megtanulni, különféle szerepeket betölteni stb.: vagyis teljes életet élni. Ennek hiányában azonban számos egyszerűnek nevezhető feladat elvégzése is korlátokba ütközhet: pl.: saját alapvető szükségletek, jogok kielégítése, közlekedés, egy használati utasítás értelmezése, vásárlás-pénzkezelés, egy figyelmeztető felirat meg nem értése, amely esetleg balesetet is okozhat, stb. „Az értelmi fogyatékos felnőttek függő életformájának autonómmá alakítása elsősorban nem pénzkérdés vagy a külső körülmények függvénye, hanem mindenekelőtt emberképünké, viszonyulásunké és előítéleteinké.” (Maria Bruckmüller)[5]

Tehát első lépésként azokat a lehetőségeket kell felismernünk, azokat a meglévő részképességeket kell felmérnünk, amelyek mentén el lehet indulni bármilyen támogató/fejlesztő folyamat megvalósítása felé. Ismert, hogy speciális módszerekkel a középsúlyos értelmi fogyatékos emberek közül is többen megtaníthatók az írás és olvasás elemi szintjére. A folyamat ugyan gyakran elnyújtott, sok gyakorlást, megerősítést, és motivációt igényel, de egy részük eljuttathatók az egyszerű rövid mondatok olvasás utáni értelmezéséig is.

[4] Hadi Nikolett A fogyatékossággal élő személyek alapjogai PhD értekezés https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hadi-nikolett/hadi-nikolett-muhelyvita-ertekezes.pdf

[5] A függőségtől az autonómiáig
Helyzetértékelés és jövőkép a kiscsoportos lakóotthonokról
file:///C:/Users/Dell2/Desktop/%C3%9Aj%20mappa/A%20f%C3%BCgg%C5%91s%C3%A9gt%C5%91l%20az%20auton%C3%B3mi%C3%A1ig.pdf

1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről, az intézményi ellátások során kiemeli a mentálhigiénés ellátás biztosítása körébe tartozó,

„54.§ b) a szellemi és szórakoztató tevékenységeket (pl. előadások, **olvasás**, **felolvasás,** rádióhallgatás, tévénézés, kártya- és társasjátékok, vetélkedők, zenehallgatás stb.),” valamint a

„c) a kulturális tevékenységeket (pl. rendezvények, ünnepségek, névnapok, színház-, mozi-, múzeumlátogatások, kirándulások, kiállítások stb.)” szükségszerűségét,

3. Cím; A rehabilitációs intézményekre vonatkozó szabályok: 70. § (1) A rehabilitációs intézmény a komplex rehabilitációs tevékenység részeként az ellátást igénybe vevők életkora, mentális állapota és egészségi állapota szerint, a személyre szabott rehabilitációs programnak megfelelően

a) **iskolarendszerű, iskolarendszeren kívüli vagy tanfolyami oktatást, képzést nyújt,** valamint szervezi az ezekhez történő hozzájutást, különös tekintettel az integrált oktatás lehetőségének biztosítását;

A fogyatékosok nappali intézményeiben pedig:

77.§ (3) Szabadidős programok szervezésének minősül az is, ha az intézmény az ellátást igénybe vevők részére **sajtótermékeket, könyveket, kártya- és társasjátékokat**, tömegkommunikációs eszközöket biztosít, rendezvényeket szervez.

(4) Az intézmény által nyújtott egészségügyi ellátás körébe tartozik a felvilágosító előadások szervezése, tanácsadás az egészséges életmódról, gyógytorna lehetőségének biztosítása, valamint a mentális gondozás.

81.§ (5) * A fogyatékos személyek nappali intézménye a 77. § (1) bekezdésében foglaltak mellett

a) gyógypedagógiai segítségnyújtás és

b) pedagógiai segítségnyújtás

szolgáltatási elemeket szükség szerint biztosít.

82. § (1) A fogyatékos személyek nappali intézményében hat-nyolc fős gondozási csoportot kell kialakítani. A gondozási csoportok kialakítása során figyelemmel kell lenni az ellátást igénybe vevők életkorára és fejlettségi szintjére.

(2) A fogyatékos személyek nappali intézménye a 77. §-ban foglaltakon túl az ellátást igénybe vevők számára **egyéni fejlesztő programokra épülő gyógypedagógiai foglalkozást szervez**.”[6]

A fentieknek is eleget téve, nézzük meg, hogy milyen lehetőségeink vannak a felnőtt korú értelmi fogyatékos személyek olvasás, írás, számolás készségeinek megtartására, gyakorlására, illetve az e területhez kapcsolódó alternatív megoldásokra.

Az enyhén értelmi fogyatékos személyek tanulási helyzetekben tapasztalt főbb jellemzői: a téri tájékozódás, a finommotorika, a figyelem/koncentráció, a bonyolultabb gondolkodási folyamatok, a

[6] 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről,
https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm

kommunikáció, valamint a szociális alkalmazkodás fejlődésének eltérései. Ezek változó mértékben és mindig egyedi kombinációban jelennek meg, a tanulási képesség különböző mértékű fejlődési zavarát is mutatják és akadályozhatják annak eredményességét. Módszerek szintjén jól használható a verbális szint, de az egyén fejlettségének megfelelően, differenciált módon, helye van a manipulációs és a képi szinteknek is. A kommunikáció, mint képesség több szempontból is meghatározza az értelmi fogyatékos személyek társadalmi integrációjának sikerességét. A kommunikációt mindig megelőzi egy mentális jelenség, a gondolat, amely szavak, mondatok közlésében fejeződik ki. Tehát pl. a beszéd, a közlés minősége megjeleníti, az egyén mentális képességeit is. Az enyhe fokban értelmi sérült emberek - amennyiben más kommunikációs készséget érintő betegség, vagy fogyatékosság nem áll fenn- tartalmi és alaki szempontból is bárki számára érthető módon képesek kifejezni érzéseiket, gondolataikat, kívánságaikat. De a különböző eredetű és mélységű mentális képességzavaraikból következően, a szóbeli és írásbeli kommunikációjuk tartalmi elemei már szűkebbek. Az elvont fogalmi gondolkodás, az egyes gondolkodási műveletek - emlékezet, felidézés, analízis-szintézis, stb.,- ezek kisebb - nagyobb mértékű alul működése miatt, - a megértésben, és az árnyaltabb megfogalmazást kívánó közléseikben is különféle nehézségekkel néznek szembe. A kommunikáció létfontosságú a megismerési folyamatok információk befogadása, cseréje szempontjából, valamint jelentős szerepet tölt be a társadalmi közeledésben, a kapcsolatok létrahozásában és fenntartásában egyaránt. Ez segíti a minél szélesebb kapcsolati háló kialakulását, ma már nemcsak a valóságban, hanem virtuálisan is. Fogyatékkal élő embertársaink számára mindez pedig kiemelten fontos. Ezért lehetőséget kell adunk az egyes kommunikációs módszerek, eszközök gyakorlására, úgymint, beszéd, írás, olvasás, a nonverbális jelek, infokommunikációs eszközök stb. és teremtsünk minél több olyan helyzetet, ahol a többségi társadalom más tagjaival, kortársaival, és az adott település lakóival is közös élményeket élhetnek át. Az ismeretek megerősítése, szintetizálása, a tudáselemek rendszerbe illesztése, alkalmazása mellett a fő cél az önálló életvitelhez, a munkaerőpiacra történő belépéshez, megmaradáshoz, és az egész életen át tartó tanulás megalapozásához elengedhetetlenül szükséges készségek – képességek elérése, gyakorlása. Az enyhe fokban értelmi sérült fiatalok többnyire jó/megfelelő készségszintű olvasás-írás tudással kerülnek ki az oktatási intézményből. Vannak olyan fiatalok is, akik önként könyvtárba járnak, szívesen olvasnak hosszabb terjedelmű szövegeket/könyveket is, náluk már a megfelelő módon hangsúlyozott kifejező olvasás is felismerhető. Ennek ellenére vannak, akik számára az írásbeli kifejezés az íráskészség elmaradást mutat az olvasási képessége mértékétől. Mások olvasási szokásai elsősorban az internethez, ezen belül is gyakran a kedvelt közösségi oldalakon jellemzőek, és itt egy-egy kommentben már a spontán íráshasználat is megjelenik. Ezek ugyan értelmezhetők, de esetenként előfordulnak bennük helyesírási és stilisztikai hibák.

A számolás területén is nagyon változatos a kép: néhányuk szám- és mennyiségfogalma főként a pénzkezelés során azonosítható be, akár a 10 000 számkörben is elboldogulnak, ha az okoseszköz számológép applikációjának (telefon/ tablet) segítségével kiszámolják pl. a visszajáró összeget. A négy alapművelet közül elsősorban az összeadás és a kivonás az, amelyeket leginkább használnak, a szorzás/osztás műveletekre kevesebb szükség mutatkozik a mindennapjaikban. Ugyanakkor találkozhatunk olyan enyhe fokban értelmi sérült személyekkel is - akik bár dolgoznak, fizetést is kapnak, - de nincsenek tisztában a pénz értékével. Sajnos ez többnyire a dogmatikus családi attitűd eredménye, mivel: - „Ő beteg, nem adhatok neki pénzt, mert elveri csip-csup dolgokra, mindent megkap, amit csak akar…stb". Emiatt a pénzkezelés, az ár/érték arány fogalmak tartalmi elemei is ismeretlenek maradnak. Az egyéb matematika témakörébe tartozó ismeretek, mint mértékegységek, átváltások, halmazok, mértani formák, relációk stb. bizonyos élethelyzetekben kerülnek csak elő, pl. sütésnél, főzésnél a súly és űrtartalom, a mértani formák, hosszúságmérések egy-egy kreatív foglalkozáson stb.

Ugyanakkor megfigyelhető, hogy azok a személyek, akik már valamilyen szinten önállóan élnek (pl. van családi háttér, de igyekeznek a gyermeküket már felnőttként kezelni; vagy valamilyen oknál fogva nincs családi háttér, vagy esetleg lakóotthonban, támogatott lakhatásban élnek), tapasztaljuk, hogy sok esetben jártasabbak ezeken a területeken, mint azok, akik továbbra is a gyermeki szerepben tartott funkciójukban élnek családjukban.

A középsúlyos értelmi fogyatékos személyek mentális képességikben elmaradnak az előző csoporthoz képest, így az oktatásuk eredményessége is kétirányú. Vannak, akik képesek az írás olvasás alapszintű elsajátítására, de mások erre a szintre már nem juttathatók el. Pl. egy részük képes még a kultúrtechnikák elemi szintű alkalmazására, de mások számára ez már nem elérhető. Néhányan megtanulják a betűket, de azok összekapcsolását már csak rövid szavak esetében képesek kivitelezni, vagy az olvasást csak a szó szintjén elsajátítani – az értő olvasás képességéig már nem jutnak el. Vagy, pl. megtanulja a betűket leírni, de felnőttként is csak másolás után lesz képes a nevét aláírni. A számolási készségeik is szűkösek, így tapasztalhatjuk azt is, hogy felnőttként is csak 5-ös, vagy 10-es számkörben lesznek képesek tájékozódni, gyakran azt is csak segédeszközzel (pl. használja az ujjait). Mennyiségi fogalmuk általában hiányos, így gyakran a pénz értékét sem ismerik. Másik részük azonban a kultúrtechnikák elemi elsajátításában még az előbbi szinten sem tudnak állapotuk miatt eredményeket elérni, mindez, még súlyosabb mentális képességzavarra utal. Náluk ezért így, az ún. praktikus készségek fejlesztése a fő irány.

Az oktatási intézményből kikerülve továbbra is eltérő és különféle pszichés sajátosságok jellemzik őket, így a fejlesztésük során is fel kell készülnünk az ehhez igazodó igények és szükségletek megjelenésére. A kommunikáció és a beszéd sajátos - néha szűkös- jellemzői miatt az önkifejezés, a közlés, valamint a verbális és nonverbális információk értelmezése is nehezített a számukra. Gyakran találkozunk a megértést még inkább nehezítő különböző mértékű beszédhibákkal is. A megismerő funkciók késeltettebbek, így a lassúbb tanulási tempó, a figyelem ingadozása, valamint az alacsonyabb fokú terhelhetőség jellemző. Tanulási képességeik lassabb működése, főként cselekvésbe ágyazott módszerekkel fokozható, és ezt segítheti még az egyes folyamatok kis lépésekre való bontása, valamint az ismétlésre, gyakorlásra szánt idő növelése. A fejlesztésük során nem az egyes tárgyi-lexikai ismeretek a fő irány, hanem az alapvető kompetenciák kialakítása, megtartása.

Az értelmi fogyatékos személyek autonóm életformájának eléréséhez tehát két feltételnek biztosan teljesülnie kell:

1, Az egyéni fejlődés elsősorban nem a kompetenciák függvénye (azok az egyén fejlődési folyamatának megfelelően alakíthatók), hanem az a személyes és társadalmi attitűd, amely az egyéni fejlődés és a pozitív szerepek lehetőségét megteremti.

2, Lássuk be azt a tényt, hogy mentális – és személyiségfejlődésük nem zárul le a tankötelezettség felső határának elérését követően, tehát a szakosított ellátási formákban, és a nappali intézményekben is további komplex, személyre szabott készség-képesség és személyiségfejlesztést kell biztosítanunk a számukra.

Természetesen ezek megvalósítása gyakran az oktatásban használatos módszerek segítségével történik, de a fejlesztési folyamat egésze semmiképpen sem lehet azonos az oktatásban megvalósuló tanmenetek és tanórákhoz köthető eljárásrenddel. Ezt sem az életkoruk, sem pedig a szociális intézményekben biztosítható személyi-és tárgyi feltételek, valamint az intézmények működési rendje sem teszi lehetővé. De nincs is rá szükség…

A legfontosabb, amire törekednünk kell, annak megéreztetése, beláttatása, hogy a tudás, a valaminek az ismerete érték, és ez segít hozzá a minél önállóbb élethez, ami egyben felelősséggel is jár. A kultúrtechnikák szinten tartására, fejlesztése az alapja az ismeretszerzésnek, és a különféle technikai eszközök tudatos használatának is; ezek pedig esetünkben akár „segédeszközként” is felhasználhatók, hiszen gyakran az önálló életvitelt is támogatják. Szükséges, hogy az egyes tevékenységek – fejlesztő foglalkozások – az adott fejlettségi szinthez, és az adott életkorhoz igazítottan, de mindig valamilyen elsődleges célból történjenek. /Pl. Válasszunk ki egy szép téli verset, amit szívesen elmondanál a karácsonyi ünnepségen!/ Fontos, hogy vonjuk be a személyt az adott feladat/tevékenység kiválasztásába, már ez is közvetlenül motiváló lehet a számára. Természetesen fejlesztő szakemberként/gyógypedagógusként, a háttérben szakmai szempontból tudatosan, az adott fejlesztendő területre fókuszálva kísérjük végig /ez esetben pl./ a verstanulás folyamatát. (pl. az olvasás technika erősítése, szöveghűség, értő olvasás fejlesztése, hangsúly, hanglejtés, hangerő, rímek

felismerése, vokális elemek használata, esztétikai élmény átélése, stb.) Ugyanakkor fontos megemlíteni, hogy a jó olvasási képesség elérésének feltétele a megfelelő beszédkészség. Vagyis azokban az esetekben, ahol a beszédfunkció valamilyen okból sérült/hibás, nagy valószínűséggel az olvasási képesség is ennek arányában elmarad az életkortól elvárható szinttől, vagy teljesen hiányzik is ez a képesség.

Az olvasási folyamat két fő szakaszból áll, a dekódolásból és az értelmezésből, de mindkettő alapja a figyelem. A szövegértés sikerének alapja pedig a szilárd olvasástechnika, vagyis az olvasottak gyors és pontos dekódolása. Az olvasás folyamatában első és talán legfontosabb jelenség a szem mozgásának tulajdonságai, valamint a fixáció gyakorisága és időtartama. Gyakran tapasztaljuk, hogy a gördülékeny, folyamatos olvasás emiatt nehézségekbe ütközik, elveszíti a sorok követését, egy-egy hosszabb szónál többet időz, vagy csak betűzve képes azt több próbálozás után elolvasni. Nyilván ezek az elakadások a megértést is hátráltatják, hiszen a figyelem az olvasás technikájára, nem pedig a tartalmi megértésre fókuszál. Többféle olvasástanítási módszer létezik, de talán a szintetikus olvasástanítási mód illeszkedik leginkább az értelmi fogyatékos gyermekek/személyek mentális és percepciós képességeihez. A szintetikus olvasástanítás lényege, a szavak szótagokra vagy betűkre való bontása, majd azok későbbi összerakása. Ez a módszer elsősorban a dekódolási folyamatoknak kedvez az olvasás során, ugyanis a hangok, majd a szótagok összekapcsolásával, /a betűző vagy szótagoló olvasás során/ juthatunk el a folyamatos olvasásig.

Azokban az estekben, amikor a klienseink már birtokolják az olvasás képességét, elsősorban az olvasástechnika fejlesztésére van szükség. Ezt pedig csak gyakorlással érhetjük el. Ennek szempontjai: 1, az olvasástechnika tényleges fejlesztését mindig beszédtechnikai, beszédművelési, helyesejtési játékokkal vezessük be. 2, csak olyan szövegen gyakoroltassunk, amelyet megért az egyén, és amely témájában, kapcsolódik az érdeklődési köréhez- tehát vegyük figyelembe az egyéni sajátosságokat. 3, az esetleges hibákat mintaadással javítsuk, tapintatosan hívjuk fel a figyelmet a típushibákra! /A következő alkalommal ezek kiküszöbölésére tervezzünk direkt feladatot./ 4, a gyakorlásra napi szinten szükség van, nyilván időtartamát tekintve alkalmazkodva az egyén teherbíró képességéhez.

Az olvasási képesség fejlesztéséhez jól hozzákapcsolható az írástechnika fejlesztése is. Pl. az olvasott szöveg megértéséről nem csak szóban győződünk meg, hanem ahhoz kapcsoltan különféle játékos formákban (rejtvény, mondatkiegészítés, képaláírás, mondatkiegészítés, egy – egy kulcsmondat másolása stb.) is adunk tevékenységeket. Abban az esetben, ha az olvasási képesség fennáll, de az írás valamiért hiányzik, ugyan ezek megvalósíthatók előre elkészített szókártyák, vagy valamilyen infokommunikációs eszközökön (laptop, asztali számítógép, interaktív tábla) is. Ezeken túl lehetőség adódik az alapvető számolási képességek aktivizálására is: Pl.: olvasd el kérlek a 3. versszakot; vagy, másold le a 6. mondatot; vagy hány szóból áll ez a mondat stb.)

„Szemmel olvasás: az olvasó elkezdi a szöveget olvasni, az ismert grafológiai elemeket felismeri, jelentést kapcsol hozzájuk, és ez után kapcsolja a tulajdonképpeni jelentést a fonetikai elemekhez, azaz hangosan felolvassa."[7]

[7] Az olvasási készség fejlesztése Péter Orsolya Adél VE Nyelvpedagógiai Doktori Program http://www.nytud.hu/pp/oap.html

Az olvasás, írás és a számolási készségek, kompetenciák fejlesztésének lehetőségére a szociális ellátásban három nagy csoportot különíthetünk el:

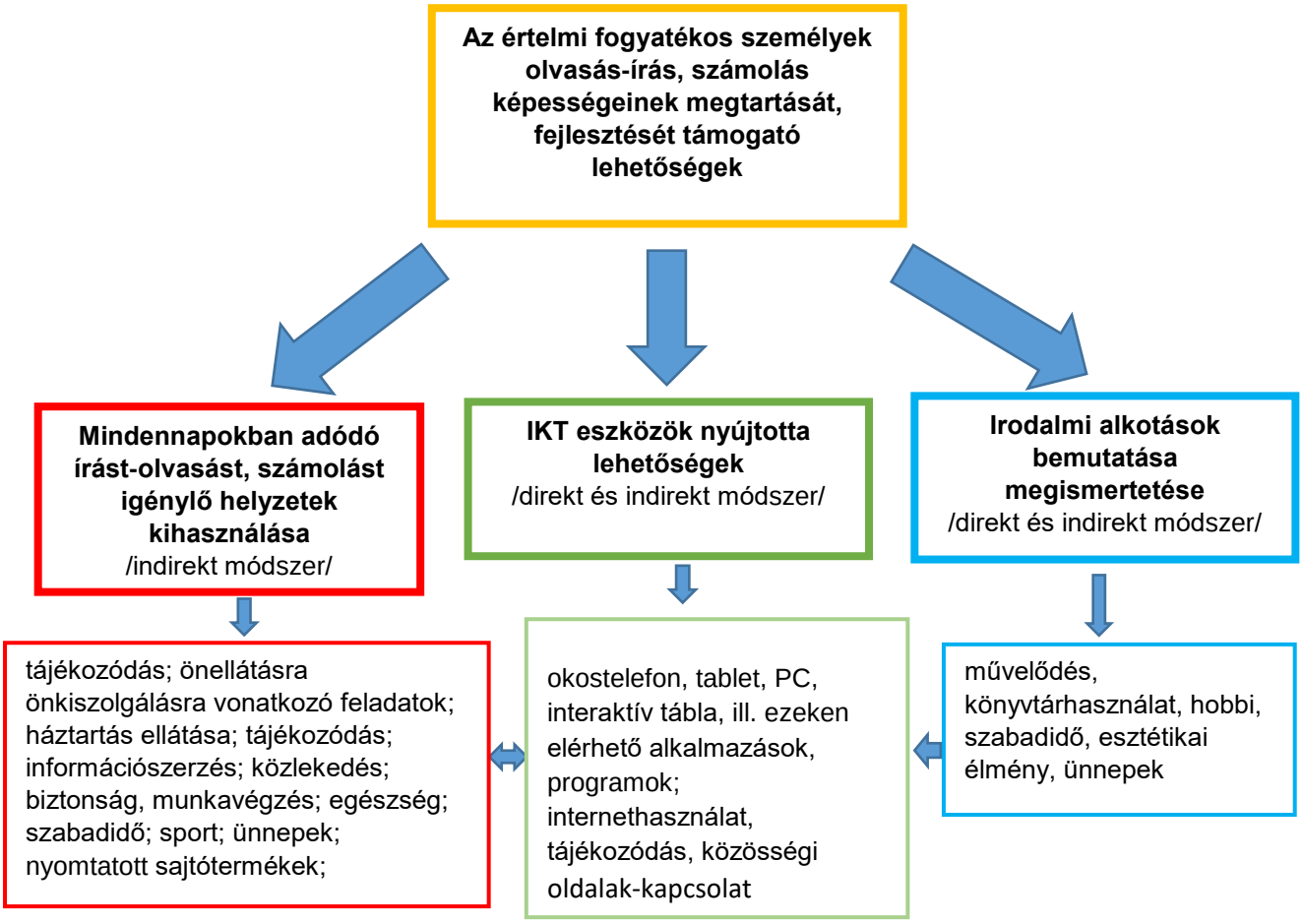

Az értelmi fogyatékos személyek különféle készség- és képesség fejlesztésében esetünkben elsősorban az indirekt módszereket – valamilyen célból, valamilyen cselekvésbe ágyazott tevékenység - igyekezzünk előtérbe helyezni, hiszen leginkább ezek igazíthatók a normál mindennapi tevékenységekhez. Természetesen ez nem jelenti azt, hogy a direkt módszerekkel nem élhetünk, de azok kevésbé igazíthatók az életkori sajátosságokhoz. A fenti ábrán látható, hogy a kultúrtechnikák szinten tartására, fejlesztésének megvalósítására milyen lehetőségeink vannak a mindennapokban. Ezeket tudatosan kihasználva, minden olyan készség- és képesség fejleszthető, amelyeket az iskola is megcélzott a tanköteles korban. Ezek ismeretében kell kiválasztanunk a lehetőségek közül azokat, amelyek leginkább illeszkednek az egyén aktuális fejlettségi szintjéhez, illetve amelyek az adott időszakban a legmegfelelőbbek a kívánt cél eléréséhez.

Az írás terjedelmi korlátai itt nem teszik lehetővé, hogy a fenti ábra minden elemére kiterjedően bemutassam annak megvalósíthatóságát, de néhány példát kiragadva a szemléltetés érdekében mindenképpen megteszem.

I. **A mindennapokban történő különféle olvasás – írás, számolás** használat szükségszerűsége szinte elkerülhetetlen, bár az írás egyre gyakrabban már elektronikus eszközökön zajlik, és kissé háttérbe szorul a kézírás jelentősége. A fenti ábrán az alsó négyzetekben látható (a teljesség igénye nélkül), hogy milyen élethelyzetekben lehet/van szükség értelmi fogyatékos klienseiknél az egyes kultúrtechnikák alkalmazására, amelyek

ismerete nélkül az adott élethelyzet önálló megoldása nehezítetté válik számukra. Pl. egy közösségi közlekedéskor nem tudja elolvasni a kiírt menetrendet, illetve itt már az idő fogalma, óra/perc, mint mértékegység ismerete is szükséges. Vagy, egy rosszullét esetén, amikor lázmérésre kerül sor, a lázmérőn látható aktuális számértékek olvasása (egész, és tizedes érték), valamint annak értelmezése; de ugyanígy pl. a munkahelyen vagy az utcán egy balesetveszélyt jelző szöveges figyelmeztető tábla, amely a biztonság szükségletének megvalósítását segíti. stb. Gyakran előfordul, hogy a mindennapokban a különféle információkat képi úton, jelekkel, ikonokkal jelzőtáblák segítségével nyújtják, tehát nemcsak a betűk olvasására van szükség, hanem az ilyen jelzések felismerésére értelmezésére is gondot kell fordítani.

Önellátás, önkiszolgálás, háztartási ismeretek: vásárlás - lista összeírása, a boltban elolvasása; főzés-receptek keresése, olvasása, kivitelezése; mosás, takarítás - tájékozódás az egyes tisztítószerek adagolásáról, használatáról; stb.

Munkavégzés: az adott munkahelyen szükséges mindennapi adminisztráció pl. jelenlétiív aláírása, vagy a munkaszerződés olvasása, értelmezése, vagy egy írásban kifüggesztett utasítás tájékoztatás a munkavégzéssel, munkarenddel kapcsolatban stb.

Az ünnepek: a papíralapú olvasás gyakorlására nagyon jól bevált módszer a különféle szereplésekre való készülődés. Ilyenkor minden esetben a szerepnek megfelelő szöveget (vers, próza, színdarab) nyomtatásban adjuk oda a klienseknek, akik a memorizálást/tanulást/reprodukálást önállóan végzik. Majd az olvasópróbák és később a napi próbák alkalmával segítjük a szöveghez/szerephez illeszkedő egyéb vokális és metakommunikációs elemek kialakítását, begyakorlását. (Nyilván a készség szinten nem olvasó személyek is kapnak lehetőségeket a szerepelésekre, ők szükség szerint a szöveget hallás után sajátítják el.)

Gyakran tapasztaljuk azt is, amikor kedvelt társukat, vagy hozzátartozójukat szeretnék valamilyen alkalomból meglepni, kérik, hogy készíthessenek a kreatív szobában kis üdvözlőkártyát, képeslapot, amelyre saját kezűleg írják rá a köszöntő szöveget, vagy másolnak rá valamilyen alkalomhoz illő idézetet. Ezeket gyakran az internet segítségével keresik meg.

Látható az ábrából, hogy a mindennapi tevékenységek egy része gyakran az IKT eszközök használatával is megvalósulhat, pl. egy menetrendet az okostelefon segítségével is megnézhet, de nyilván mindegyik lehetőség esetében szükséges magának a kutúrtechnikának legalább az elemi, készségszintű ismerete. A mindennapi tevékenységek esetében tehát a kultúrtechnikák indirekt módszerekkel fejleszthetők. /Tevékenykedés közben alkalmazzák, valamilyen szinten értelmezik, és a rendszeresség eredményeként jártasságra tesznek szert./

II. **Az IKT eszközök nyújtotta lehetőségek**: Az IKT az információs és kommunikációs technológiákat jelöli. A digitális eszközök ma már a mindennapjainknak szinte elengedhetetlen része. Az internet elterjedése óta a témákat tekintve, megszámlálhatatlan lehetőséget kínál, bármely fejlesztési szinten, bármilyen fejlesztési területen alkalmazható; legyen az irodalmi, vizuális, esztétikai zenei, kreatív stb., de mellettük találhatunk olyan példákat is, amelyek a hétköznapi életet, vagy éppen a természettel kapcsolatos jelenségeket teszik érthetőbbé és szemléletesebbé klienseink számára. A digitális eszközök jól segíthetik a differenciálást és egy-egy téma adaptálását is, ezáltal élményszerűvé válik a megismerési folyamat. A megvalósításhoz pedig nem feltétlenül szükséges komplex digitális felszereltség, (bár nyilván megkönnyíti és hatékonyabbá teszi a kivitelezést, ha van), hiszen akár egy okostelefonnal, vagy internethasználattal is felkelthetjük az érdeklődését egy-egy téma iránt. Ugyanakkor ismert, hogy az internet használata számos veszélyt is rejt magába, /pl. személyes adatok védelme/, tehát ezekre a veszélyekre folyamatosan fel kell hívnunk azok figyelmét, akik képesek önállóan barangolni a világhálón, esetleg ott vásárolnak, vagy netán különféle ismeretségeket kötnek. A felnőtt korú értelmi fogyatékos személyek kutúrtechnikáinak fejlesztésében a

digitális lehetőségek mind az indirekt, mind a direkt fejlesztési mód széles tárházát nyújtják. Tapasztaljuk, egyrészt az életkori sajátosságok, másrészt pedig a változatos vizuális képi tartalmak miatt, hogy klienseink gyakran motiváltabbak a különféle okoseszközökön nyújtott feladathelyzetekre, mint ugyanazon feladatra a hagyományos papír alapon. Ez gyakran vita tárgyát is képezi, hogy melyiknek adjunk nagyobb teret: ha a digitális megoldás vonzóbb a számukra, akkor a hagyományos megoldásokat tegyük-e félre, vagy „úgyis egész nap nyomkodják a telefont, akkor legalább a foglalkozásokon fókuszáljanak más ingerekre". Azt gondolom, a jó döntést több tényező is befolyásolja:

1, **A technikai eszközök használata nélkül a ma embere egyre kevésbé boldogul**, gondoljunk csak a postán, gyógyszertárakban stb. már megjelenő érintőképernyős sorszámhúzókra, ahol még gyakran -pl. bankokban,- különféle almenükre is bomlik a rendszer. De beszélhetünk digitális testsúlymérlegről, vércukormérőről, vérnyomásmérőről, de lázmérőről is, vagy a konyhákban használatos digitális konyhai mérlegekről, stb. is. Az IKT eszközök a mindennapi életben számtalan helyzetben nyújtanak segítséget az egyes közszolgáltatások elérésében, (pl. időpontfoglalások, ügyintézéshez, vagy elektronikus ügyitézés), de ugyanúgy nagy segítség a különféle információk gyors beszerzésében is. Tehát fontos a jártasság, semmiképpen nem javaslom a digitális, vagy az IKT eszközök ördögtől való szemléletét. Valljuk be, gyakran a klienseink jobban ismernek egy-egy funkciót, alkalmazást pl. az okostelefonon/tableten, mint mi magunk. Adott esetben az egyén tanulási képessége is javulhat IKT eszközök segítségével, mivel kreatív módon végezhetők a feladatok, az egyes oktatóprogramok képes szöveget, színeket, mozgást, hangot, videót, vagy célirányos képeket is megjelenít egyszerre, tehát komplex módon szemléltet is. Ez önmagában is egy összetett percepciós és kognitív folyamatokat generál.

2, **A hagyományos technikák (papíralapú technikák)** használatának teljes mellőzését sem tartom indokoltnak. Ugyan a világunk valóban digitalizálódig, de a kézzel írt, a nyomtatásban megjelent különféle kiadványok (pl. könyvek, újságok, kézzel készített és írt üdvözlőkártyák) **ma is egyfajta értéket képviselnek.** Egyelőre kicsi az esélye annak, hogy valaha teljesen papírmentes világban éljünk, mégis rengeteg előnye van az elektronikusan elérhető dokumentumoknak: könnyedén frissíthetők, naprakészen tarthatók, és bármikor kinyomtathatók.

Az értelmi fogyatékosság változatos megjelenési formái miatt tehát mindkét eset alkalmazására szükséges lehet. A döntést, a választást elsősorban a motiválhatóság, az egyén aktuális állapota, a kívánt képesség fejlesztése, valamint a célszerűség, és az adott feladathelyzethez igazodó tevékenység kivitelezése határozza meg leginkább. De teljes mértékben alkalmazható a fejlesztések során mindkét lehetőség párhuzamosan is.

Az IKT eszközök nagyon sokféle módon, és nagyon változatosan tudják segíteni a kultúrtechnikák fejlesztésére irányuló különféle tevékenységeinket. Ezek ebben az értelemben direkt módszernek tekinthetők, hiszen célzottan egy adott készség, vagy képesség fejlesztésére irányulnak, de a változatosságuk, játékosságuk és élménygazdagságuk miatt szívesen veszik a kliensek, mert az egyéb fejlesztésre alkalmas eszközöktől eltérően a képi és tartalmi megjelenési formáiban sokkal jobban illeszthetők az életkornak megfelelően. Ugyanis a kultúrtechnikák fejlesztésére alkalmas különféle kézbe vehető, papír alapú eszközök szinte kivétel nélkül gyermekek számára készülnek/készültek, így hiába lenne hatékony az adott képesség fejlesztésére, mégis csak alkalmatlan a képi és a tartalmi összeállítása miatt. Elég ellentmondásosnak találom, hogy miközben arra törekszünk, hogy segítőként tudjunk kitörni a túlgondozó attitűdből, és tekintsünk rá felnőttként, partnerként, segítsük a lehető legnagyobb mértékben elérhető önállósódást, támogassuk az autonóm életvitel elérést, ehhez képest, bizonyos feladat helyzetekben pedig, mint gyermekként, kistörpékkel és katicabogarakkal gyakoroltassuk az egyes készségeket. Rengeteg fejlesztő hatású társasjáték is létezik, ami témájában, képi anyagában már jól illeszkedne az ifjú és felnőtt életkorhoz, de ezek pedig gyakran a bonyolult szabályrendszerük miatt nem megfelelőek. Sajnos a számunkra alkalmas eszközkészlet jelenleg nem elérhető, vagyis a képi vagy tartalmi megfogalmazásuk miatt alkalmatlan eszközök átdolgozásra, adaptálásra szorulnak. Nagyon sokféle társasjáték is létezik, ahol a játék részeként valamilyen

feladatkártya is szerepel,- amelyeket el kell olvasni, és értelmezni,- ezeknél viszont gyakran a betűméretek, a betűk típusai, a megfogalmazás, vagy a nem megfelelő alak-háttér konstancia nehezíti a használatot.

Mindez azonban korán sem jelenti azt, hogy most addig, amíg ezek az eszközök nem lesznek elérhetőek, nem tudunk mit tenni, hiszen számos olyan weboldal található, ahonnét inspirálódhatunk, vagyis az ott látott ötleteket a nekünk megfelelő módon elkészíthetjük. Sajnos jó néhány fizetős, vagy regisztrációhoz kötött, így ez azért behatárolja a böngészési lehetőségeket.

A számunkra az - eddig leginkább használt - egyik lehetőség az IKT eszközön megvalósítható kultúrtechnikák fejlesztéséhez az Okosdoboz.

Az Okosdoboz http://www.okosdoboz.hu/ Az okosdoboz nem app, hanem egy ingyenes weboldal és az általános iskolai tanrend 6 tantárgyában /matematika, magyar irodalom, magyar nyelv, vizuális kultúra, ének, környezetismeret, egészségnevelés témakörökben/ osztályonként kínál feladatokat, kognitív játékokat és videókból összeállított tudástárat. A feladatok a papír alapú tanítási modellhez hasonlítanak, de játékosabbak és nagy vonz erejük, hogy a megoldásuk során „lehet gépezni”.

Használhatók PC-n, de a legizgalmasabb az interaktív táblán való alkalmazásuk, ahol nem csak egyénileg, hanem kiscsoportban is folyhat a gyakorlás. Az ismeretek bővítésének és az alapvető készségek fejlesztésének lehetőségén túl segíti az együttműködést, a kreativitást, és az élményalapú tanulást. Ugyanakkor számtalan lehetőséget kínál a differenciálásra is. Az interaktív tábla olyan, a fejlesztési folyamatban is jól hasznosítható IKT (Információs és Kommunikációs Technológia) eszköz, amely egy szoftver segítségével kapcsolja össze a táblát úgy egy számítógéppel (és projektorral), hogy annak vezérlése a tábláról lehetséges lesz, illetve a táblára került tartalmak a háttértárolóra menthetővé is válnak. Az interaktív tábla használata esetünkben nagymértékben megkönnyíti a szemléltetést, a kooperálva tanulást, a közvetlen felfedezést, a tapasztalatot, és gyakran a motiváció elérését is. Az általa megvalósítható lehetőségek tárháza végtelen, /egyelőre csak az alkalmazására való ismereteink korlátozottsága szab határt/. Ugyanis saját feladatokat, kisebb jellegű projektek összeállítására is lehetőséget nyújt, amely tényleg maximálisan kivitelezhetővé teszi az adaptációt. Ahogy az alapfokú oktatásban is szinte már mindenütt elérhető, úgy gondolom, hogy azokban a szociális intézményekben ahol a fejlesztő, szinten tartó foglalkozások mindennaposak, ugyanúgy helye lenne, helye van a XXI. században. A fejlesztési folyamatok mellett a hasznos szabadidős lehetőségek változatosságára is remek módon használható. (Filmek, zene, képzőművészet stb.)

III. Irodalmi alkotások bemutatása megismertetése A különféle irodalmi alkotások bemutatása és megismertetése az értékközvetítés megvalósulásának egyik fontos területe. Az egyes kultúrtechnikák elemi szintű elsajátítása nem jelenti a folyamat végét, azok további használata, alkalmazása segíti a lehető legnagyobb mértékben elérhető készségek kialakulását. Ehhez pedig olyan környezetet, olyan tevékenységeket kell biztosítani, amely előhívja az erre való igényt. Háromfajta szöveget célszerű megkülönböztetni: élménykínáló, informáló és tudáskínáló szöveget. Az élménykínáló szövegeknek az elbeszélő, az irodalmiszövegek felelnek meg, amelyeket különböző közvetlenségű szituációs és szociális kommunikáció jellemez; az informáló szövegeknek a legkülönbözőbb dokumentumok vagy tájékoztatók; a tudáskínáló szövegeknek pedig a különféle ismeretterjesztő, szövegek felelenek meg. Az élménykínáló és a tájékoztató szövegek többnyire köznyelvi fogalomrendszert használnak, míg a tudáskínáló szövegek esetleg szaknyelvi fogalmakat is használnak, tehát ott szükség lehet az adott fogalom megértését segítő magyarázatra, szemléltetésre is.[8] Az intézményekben kialakítható házi könyvtárak megfelelő tartalmú könyvei mellett, a településen elérhető könyvtárakkal is célszerű együttműködni, esteleg az olvasást támogató közös projekteket kidolgozni, megvalósítani. Jó lenne, ha a könyvtárakban is elérhetővé válnának az e célcsoport számára készült könnyen-érthető

[8] Forrás: Nagy József: Olvasástanítás: a megoldás stratégiai kérdései http://epa.oszk.hu/00000/00011/00080/pdf/tan2004-3.pdfAz

formátumban megjelent kiadványok példányai. A különféle irodalmi alkotások kiválasztásánál szintén két nagyon fontos elvet kell szem előtt tartanunk: 1, a kliensek életkora, és az életkori sajátosságok; 2, a kliensek aktuális állapota, kognitív, mentális és kommunikációs képességeik. Mindez azt jelenti, hogy az átlagosnál több időt kell szánunk egy-egy irodalmi szöveg kiválasztására, és megismertetésére, főként akkor, ha ezek megtanításával esetleg valamilyen ünnep alkalmából szereplésre is készülünk. Fontos tehát, hogy ne legyen kifejezetten gyermekeknek való a vers, vagy a mese, de ugyanakkor ne is célozzunk meg olyan háttérismeretet - pl.nagyobb mélységű történelmi ismeretet-igénylő műveket, amelyek ezek nélkül számunkra is értelmezhetetlenek lennének.

Az irodalmi alkotásokon keresztül történő kultúrtechnikák gyakorlása egyszerre direkt és indirekt módszer, attól függően, hogy az egyén azt szabadidős tevékenységként, vagy egy közösen megcélzott pl. valamilyen eseményhez köthető célból végzi.

A KÉK vagyis Könnyen érthetően módszer: Az értelmileg akadályozott kliensek esetében előfordulhat és fontos lehet, hogy az írott - vagy néha a szóbeli- tájékoztatás tartalmát nem, vagy csak nehezen tudják pontosan értelmezni. Ebben az esetben meg kell keresni annak a lehetőségét, hogy egy – akár szakember által elkészített – könnyen érthető formátumban is elérhetővé váljon számukra az adott információ. A könnyen érthető/olvasható módszer célja, hogy a lényeg elvesztése nélkül rövidebb, leegyszerűsített formában képekkel, ábrákkal segítse a megértést. Vannak már ilyen szempontból is akadálymentesített honlapok, ahol ezzel a „Könnyen Érthető Kommunikáció" KÉK módszerrel segítik hozzá az értelmi fogyatékos embereket a különféle tartalmak megértéséhez. De ugyanígy alkalmasak lehetnek az alternatív kommunikáció különféle eszközei is. Magyarországon már évtizedes múltra tekint vissza a könnyen érthető kommunikáció alkalmazása. „A könnyen érthető kommunikáció a köznyelvben megjelenő információ fontos tartalomegységeinek megjelenítése, vagy önálló információs tartalom kidolgozása egyszerű, letisztult formában, mely az információ valós megértését szolgálja. Az információ könnyen érthető kommunikációval történő átdolgozását/ kidolgozását az adaptáció tartalmi és formai szabályainak betartása mellett a képek és illusztrációk adekvát alkalmazása segíti."[9]

A könnyen érthető kommunikáció alkalmazásának szabályai mindig a célcsoport számára a legmegfelelőbb módszer kiválasztását és alkalmazását jelenti. A szabályok ismerete mellett a gyakorlással elsajátított alkalmazási képesség biztosítja a minőségi kommunikációt. Fontos, hogy az ismeretanyag jól olvashatóan, jól áttekinthetően legyen elrendezve. Példái a mindennapi életből táplálkozzanak, ne legyenek idealizáltak.

Szemléletformáló! Nagyon érdekes!

A könnyen érthető színház https://www.youtube.com/watch?v=X_CwPQTwzwo

„Könnyen érthető kommunikáció, különböző nyelvi szinten valósítható meg. A szintek meghatározása kérdésekkel történhet:
KI – információt nyújtó személy kora, képessége, tapasztalatai

KINEK – információt befogadó személy kora, képessége, tapasztalatai.

MIT – könnyen érthető kommunikáció témája.

HOGYAN – könnyen érthető kommunikáció kiválasztott szintje.

MIVEL – könnyen érthető kommunikáció kiválasztott eszközrendszere."[10]

A könnyen érthető kommunikáció formai szabályai: [11]

[9] Farkasné Gönczi Rita, 2017. http://konnyenertheto.gonczirita.hu/ismeret/fogalom/
[10] http://nyolc.fszk.hu/~bekefieva/montazs/szintek_meghatrozsa.html
[11] Forrás: http://nyolc.fszk.hu/~bekefieva/montazs/a_knnyen_rthet_kommunikci_formai_szablyai.html

- Letisztult betűtípust használjunk.
- 12-es, illetve inkább 14-es betűméretet használjunk.
- Letisztult, világos hátteret használjunk.
- A szöveg és a háttér jól elkülönüljön.
- Egy mondat egy sorba kerüljön.
- A névmásokat óvatosan használjuk.
- Kerüljük a központozást, a zárójeleket.
- Minden mondat új sorba kerüljön.
- Több sorba kerülő mondatot értelemszerűen vágjunk el.
- A szöveghez válasszunk egyértelmű címet.
- A szöveg elejére kerüljön a fontos információ.
- A fontos információt vastag betűvel írhatjuk.
- A szöveg bal oldalra szedett legyen.
- Ne legyen sok szöveg egy oldalon.
- A szöveg értelmezést segíthetjük fényképpel vagy képpel vagy szimbólummal.
- Egyszerű tőmondatok használata.
- Bonyolult szavak kerülése.
- Mindig ugyanazokat a szavakat használjuk a szövegben.
- Kerüljük az idegen szavakat.
- Kerüljük a mozaik szavakat.
- Ha nem kerülhetőek el az idegen szavak vagy mozaik szavak, akkor magyarázzuk meg.
- A személynek fogalmazzuk meg a szöveget.
- Az azonos témák egy szövegrészben legyenek!
- Arab számokat használjunk.
- Kerüljük a római számokat.

Könnyen érthető kommunikációval készült néhány írott, online vagy videó szövegek linkje. Ezek többsége tartalmában is segíti azautonóm életvitelt, de használhatók a fejlesztések során is:

http://kekmagyarorszag.blogspot.com/2018/05/kedves-olvasok-szegedi-tudomanyegyetem.html

Link a meséhez: Könnyen Érthető Mese - Mese a teknősről és a nyúlról

Támogatott döntéshozatal
http://docplayer.hu/47000989-Tamogatott-donteshozatal.html

Támogass, hogy dönthessek
http://docplayer.hu/379827-Tamogass-hogy-donthessek.html

A fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló egyezmény megértését segítő munkafüzet
http://docplayer.hu/344227-A-fogyatekossaggal-elo-szemelyek-jogairol-szolo-egyezmeny-megerteset-segito-munkafuzet.html#

http://docplayer.hu/106358127-A-kiadvanyt-a-tars-projekt-foglalkoztatasi-munkacsoportja-allitotta-ossze.html

http://docplayer.hu/106235346-A-kiadvanyt-a-tars-projekt-foglalkoztatasi-munkacsoportja-allitotta-ossze.html

http://docplayer.hu/141080751-A-kiadvanyt-a-tars-projekt-foglalkoztatasi-munkacsoportja-allitotta-ossze.html

Dolgozni jó, útmutató és feladattár

http://docplayer.hu/118476302-Dolgozni-jo-utmutato-es-feladattar-konnyen-ertheto-kommunikacioval.html

A Fogyatékossággal élő személyek jogairól szóló Egyezmény
CRPD KÉK módszerrel https://www.un.org/disabilities/documents/natl/hungary-ez.pdf

Koronavírus http://efoesz.hu/wp-content/uploads/2020/03/koronav%C3%ADrus_03_12.pdf

KÉK Videok:

Könnyen érthető kommunikáció fogalma és jele
https://www.youtube.com/watch?v=bgYu0qxOc48

Könnyen érthető kommunikáció célcsoportja
https://www.youtube.com/watch?v=U-e-yevkb-Q

Korona vírus
https://www.youtube.com/watch?v=wdBk6uvoj9w

Szakácskönyv Receptek könnyen érthetően
http://egyuttvelunk.onervenyesites.hu/wp-content/uploads/2018/07/k%C3%B3kuszgoly%C3%B3-K%C3%89K-recept_2018.pdf

Nemzetközi szakácskönyv KÉK formában
http://www.0321.hu/easycookbook_downloads/flipbook_hu/mobile/index.html

Az imént összegezett KÉK módszer nagymértékben segíti a középsúlyos értelmi fogyatékos személyek olvasási lehetőségeit, és az olvasottak értelmezését is. Az ő esetükben az egyes kultúrtechnikák elsajátításának és használatának mértéke szinte egyénenként eltérő, (van, aki elemi szinten olvas, de ugyanakkor csak a írni csak a nevét képes leírni, vagy esetleg rövid mondatokat másolás után stb.) így a szinten tartásnál és a további képességfejlesztések alkalmával ezek minden esetben egyénre szabott, sajátos megoldásokat kívánnak. Az eszközök, és a módszerek tekintetében sem igényelnek más feltételeket, mint az enyhe fokban sérült társaik, inkább az adott feladatok terjedelme, tartalma, mélysége, megjelenítése, amely megfelelő módon differenciálást kíván. Általánosságban az mindenképpen megfogalmazható, hogy fontos az egyes tevékenységek apróbb lépésekre való lebontása, a megértést támogató cselekvések, vagy szemléltetések célirányossága és gyakorisága /képek, ábrák, taktilitás, stb./, valamint az elsajátítást segítő gyakorlási folyamatok rendszeressége. Tapasztaljuk, hogy a családban élő középsúlyos értelmi fogyatékos személyek önállósodási törekvéseik, autonóm lehetőségeik nagyon szűkek. Sajnos ezekben az estekben az sem mozdítja előre ezt a stagnáló jelenséget, ha az egyén elemi szinten képes a kultúrtechnikák használatára. Ezeket a korlátokat hol indokoltan, hol indokolatlanul a sérült fiatal/felnőtt szülei, családja állítják, és szakemberként ezekkel szemben gyakran tehetetlenek vagyunk. Minden esetben azért azzal, hogy különbséget tudunk tenni az önrendelkezés, a személyes lehetőségek és korlátok, valamint a megengedhető kockázat és a feltétlenül szükséges felügyelet között, valamennyire mégis tudjuk segíteni autonómiájuk alakulását. Akik pedig, akik állapotuknál fogva nem juttathatók el a kultúrtechnikák elemi szintű ismeretéig számukra a jelek, képek képsorok nyújtanak lehetőséget a

tájékozódáshoz, hiszen a jelek értelmezése is felfogható egyfajta olvasásként. „Hublow az olvasást, tágabb értelmében a képek, képsorok, vizuális jelek megértésére terjeszti ki."[12]

„1977-ben és 1985-ben olvashatóak német nyelvű szaklapokban publikációk az értelmileg akadályozottak olvasástanításával kapcsolatban. Szerzőjük Cristoph Hublow. Az olvasást tágabb értelmében a képek, képsorok, vizuális jelek megértésére terjeszti ki. Nincs küzdelem az elvont olvasástechnika elsajátításáért, hanem az értelmes tartalom tudatos keresése a feladatunk a tanuló közvetlen és tágabb környezetéből. Hublow rendszerében az olvasási követelmények a elvonatkoztatás fokának megfelelően sorba állíthatóak, módszertani fokozatként jelennek meg az értelmileg akadályozottak olvasástanításában. A fokozatoknak nincs határa, de szigorúan egymásra épülnek.

A fokozatok a következık**:**

1. Szituációk olvasása A jelentéshordozók a cselekvő személyek, akik mimikával, gesztusokkal, cselekvésekkel fejezik ki magukat, valamint a mozgó és álló tárgyak ismert, közérthető helyzetekben. Nincs küzdelem az elvont olvasástechnika elsajátításáért, hanem az értelmes tartalom tudatos keresése a feladatunk a tanuló, /értsd kliens, a szerk./ közvetlen és tágabb környezetéből. Hublow rendszerében az olvasási követelmények az elvonatkoztatás fokának megfelelően sorba állíthatóak, módszertani fokozatként jelennek meg az értelmileg akadályozottak olvasástanításában. A fokozatoknak nincs határa, de szigorúan egymásra épülnek.

2. Képek olvasása A jelentéshordozók konkrét személy, szituáció vagy tárgyábrázolások egyes képeken, képsorokon. A jel tehát vizuálisan észlelhető, kétdimenziós, egy biztos nézőpontból megközelített, nincs mozgásban. Nem nyelvhez kötött, tartalma világos, közérthető. Pl. valósághű fotók, festmények, rajzok mondjuk ismert személyekről, tárgyakról, egyes képek, képsorok, képeskönyvek, albumok.

3. Szimbólum olvasása A jelentéshordozók lehetnek sematikus, stilizált részletrajzok, melyek többnyire tárgyat, emberi alakot ábrázolnak, és a mindennapok gyakorlatában van szerepük. Ilyenek a pálcikaemberkék, tájékozódást segítő piktogramok, technikai eszközök működtető gombjai, ruházati termékek kezelési útmutatója, irányjelzők. Jelentéshordozók még a különbözı szín és formarajzok, szimbólumok, amelyek bizonyos szituációkban bizonyos magatartást követelnek.

4. Szignálszó olvasása A jelentéshordozók absztrakt grafikai alakok többnyire betűsorokból, részben számokból állnak, képelem nélkül. Az írás fejezi ki a beszédnek megfelelő mondandót. Meghatározott környezetben és összefüggésben megjelenő cégtáblák, címkék az olvasottak, amelyeket többé-kevésé egységesen jelenítenek meg. Példák: névtábla a kapun, „vészkijárat", „beszállás" utalások, tilalomtáblák, építkezések, autóbejárók, cégek táblái, ismert áruk csomagolásán megjelenő szavak. Az olvasó szignálszótáblákkal találkozik a mindennapi életben, próbálja megfejteni jelentésüket. Amíg írást nem tud kibetűzni, addig a szóalakokat egységükben, mint szóképeket, szimbólumokat ismeri fel, és az összefüggések alapján következtet pl. belépési tilalomról, WC használatáról. Az olvasottak jelentősége, hogy a rendelkezésre álló írott táblák segítik a cselekvést, felismerhető a veszély, megtalálhatja tanulónk az üzletet, az utat, képes árucikkeket kikeresni. Magabiztosságra is szert tesz, esetleg további feladatokat vállal.

5. Egész szó olvasása A jelek betűcsoportok, mint egész szavak. Írott szimbólumok bizonyos szavak értelmének a megragadására. Lehetnek szócsoportok is. Az egész szavak tematikus összefüggésben lehetnek az általános oktatással, de ettől függetlenül is felismerik őket tanulóink értsd klienseink, a szerk./ . Például saját név, a hét napjai, a gyakorlati életből nyert fogalmak (tej, busz), egyszerű kifejezések. A szóalakzatok egész komplexumként tudatosulnak, a megfelelő szavakat

[12]Pál-Horváth Rita Olvasni? Egy más felfogásban...(Középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók olvasástanítása) https://docplayer.hu/12446381-Olvasni-egy-mas-felfogasban-kozepsulyos-ertelmi-fogyatekos-tanulok-olvasastanitasa.html

kimondják a tanulók. A hasonló szavaknál meg kell optikailag különböztetni, és összehasonlítani a szó elejét. A gyermek közvetlenül nem a jelentést, értelmet ragadja meg, hanem a szó hangalakját. Ő már olvasó, ez további motiváció számára. Megérti, hogy az írásos kép megfelel a beszélt szónak. A legegyszerűbb közléseket megérti ismertetőkön, címkéken, cédulákon, üdvözlő lapokon."[13]

A gyermekkönyvek között létezik egy kategória, amelyet „böngészők"-nek neveznek. Ezek többnyire szöveg nélküli, vagy minimális szöveggel készült igényes képeskönyvek, melyek a vizuális feladatokon keresztül alkalmasak a verbális és nyelvi területeket fejlesztésére. Használatával a foglalkozásokon, szinte minden részképesség területet érinthetnénk. Azt gondolom, hogy ha olyan tartalmakkal is készülhetnének ilyen böngészők, amelyek az autonóm életvitelt támogatnák (pl. a mosogatás műveletei, vagy kertrendezés, vagy divatos öltözködés, közlekedés stb.) ez is lehetne egy alternatív módja a különféle ismeretek átadásának. Természetesen a könyvek szerepe nem minden esetben csak az ismeretátadás, hanem azoknak lehet rekreációs, szórakoztató funkciója is, így egy-egy témát egy-egy élethelyzetet a szórakozás kedvéért vicces, karikatúra rajzokkal is bemutathatnának, amelyek vizualizálásával, a helyzetekről való beszélgetésekkel mind a kommunikációs, mind a kognitív képességek fejlődnének. A böngészők a szakemberektől is kreativitást követelnének, mert nem egy előre megírt szöveget kell felolvasni, hanem a telerajzolt lapról kell a történetet kitalálni, reprodukálni, vagy megfelelő kérdésekkel az értelmi akadályozott személyt aktivizálni. Másik lehetőségként a jól ismert képregények stílusában készülhetnének kiadványok, ahol már az élményszerzés mellett az adott téma, a történet folyamtában kerülhet bemutatásra. Ezek értelmezése is tágíthatná az időbeliség, az ok-okozati viszonyok megértését, valamint rávilágíthatna az cselekvések történésiből következő felelősségvállalására is.

www.tkkonline.huhttps://wordwall.net/hu/resource/1823729/k%C3%A9polvas%C3%A1s

MÁS LEHETŐSÉGEK, amelyek akár a szabadidős tevékenységek során felkínálva, indirekt módon eredményeznek szinten tartást, fejlesztést:

Az alábbiakban bemutatnék néhány olyan ismert - és talán kevésbé ismert - lehetőséget, társasjátékot, amelyek segíthetik a kultúrtechnikák további indirekt módszerekkel történő szinten tartását, fejlesztését:

A Lapbook. A lapbook tulajdonképpen egyfajta tanulási módszer, amelyet elsősorban néhány helyen, szintén az alapfokú oktatásban használnak. Az ötletet a https://skillo.hu/lapbook-mi-az-es-mire-jo/ oldalon láttam először. Nagy előnye, hogy bármely témához készíthető, és esetünkben nagymértékben segíti a kooperatív ismeretszerzést, tanulást. Vagyis, egy adott témához, (jelen esteben, betűkhöz, számokhoz, szavakhoz, mennyiségekhez, formákhoz, mértékegységekhez, pénzhasználathoz stb.) keresünk, rajzolunk, letöltünk életkornak megfelelő ábrákat, képeket, kulcsszavakat. Mindezeket a klienssel együtt közösen elkészítve – kivágva, ragasztva, /fontos, hogy mindenképpen vele együtt végezve!,/ felragasztjuk egy mappához hasonló sablonba, a megértést leginkább segítő elrendezésben. Természetesen ez nem csupán csak egy tabló lesz, hanem hozzá, különféle gondolkodásra ösztönző és manipulációt is igénylő feladatokat tervezünk. Amellett, hogy a készítése közben egy permanens komplex fejlesztési folyamatba vonjuk be a klienst, a szociális és a kommunikációs készségei is párhuzamosan aktivizálódnak. Leginkább egy képes gondolattérképhez tudnám hasonlítani, amely tulajdonképpen egy statikus adathalmaz, ezzel szemben a lapbook teljes mértékben dinamikus és interaktív. „A lexikai tudáson kívül a lapbook egyéb készségeket is fejleszt: a sok vágás (ollóhasználat) a finommotorikát fejleszti, a ki-be-jobbra-balra hajtható fülek a térbeli tájékozódásban segítenek, a zsebekbe való pakolás, a kártyák kirakása a mozdulatok finomhangolását segítik, a sablonok elhelyezése segít integrálni, csoportosítani a megszerzett tudásanyagot, a rajzos, kézműves feladatok

[13]Pál-Horváth Rita Olvasni? Egy más felfogásban...(Középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók olvasástanítása) https://docplayer.hu/12446381-Olvasni-egy-mas-felfogasban-kozepsulyos-ertelmi-fogyatekos-tanulok-olvasastanitasa.html

fejlesztik a kreativitást a lapbook-ok játékai pedig örömtelivé varázsolják a készítést, illetve segítik, hogy a tudásanyag valóban elmélyüljön.”[14]

Csupa olyan funkció, készség, amelynek fejlesztésére, szinten tartására esetünkben is gyakran szükség van, főként a középsúlyos fokban sérült klienseink számára. Az elkészítése akár több napot is igénybe vesz, hiszen figyelni kell az egyéni sajátosságokra, de ez még előny is jelenthet, mivel addig rendszeresen, folyamatosan foglalkozni kell a témával. Előfordulhat, hogy a kliens finommotorikus képesége, a célirányos vágást, rajzolást nem teszi lehetővé, akkor is mindvégig vonjuk be a készítés folyamatába; válogasson képeket, válasszon színeket, formákat, nyomja le a kezével a ragasztott felületeket, - amennyire csak lehetséges, aktívan vonjuk be. Ha elkészült a lapbook időről-időre vegyük elő, nézegessük, gyakoroljuk a benne lévő feladatokon – a kliens ez alatt szűken vagy tágan értelmezve olvas, vagy számol, ír, koncentrál, felidéz, reprodukál, beszél/kommunikál. Ha van rá lehetőség a tartó mappát, egy-egy képet, feliratot laminálva is beragaszthajtuk, tartósabbá teszi az elkészült produktumot. Természetesen az alább elérhető videók, csak támpontként szolgálnak, az elv a lényeg. A kivitelezést mindig az adott téma, a kliens aktuális állapota, és az ehhez igazodó megértés elérése dönti el.

Lapbook - számolás: [15]

A lapbook készítés lépései videosegédlettel.

Mi is az a lapbook?

https://www.youtube.com/watch?v=1EiM-YxvdIM

Hogyan készítsünk lapbookot lépésről-lépésre 1-5 rész

https://www.youtube.com/watch?v=qFKc4yFcsPs

[14] Kép: https://skillo.hu/lapbook-mi-az-es-mire-jo/
[15] https://www.facebook.com/Gyereketeto/photos/a.186973524683157/938743126172856

https://www.youtube.com/watch?v=fdzlSk5hh_E

https://www.youtube.com/watch?v=1EiM-YxvdIM

https://www.youtube.com/watch?v=aevJqGhRI3M

https://www.youtube.com/watch?v=g7ZYhb-zUiA

Elérhető sablonok: https://practicalpages.wordpress.com/free-pages/free-lapbook/

A kultúrtechnikák fejlesztését, szinten tartását segítő, a gyakorlatban is elérhető játékok közül néhány:

Betűvarázs – tulajdonképpen egy szólánc játék. Az adott mezőre lépve látható, hogy mivel kapcsolatos a szó, amit mondani kell, - sport, ország vagy valamilyen állat. Az kihúzott betű pedig meghatározza, a szó kezdőbetűjét. Szórakoztat, fejleszt. Segíti a betűismeretet, fonémahallást, és az általános tájékozódást a sportok, az országok, és az állatok témakörében. Fejleszti a kommunikációt, kreativitást az olvasást és szóalkotást, valamint a találékonyságot.

A Scrabble betűjátékok, több változata ismert, létezik képekkel támogatott junior változat is, sőt mágneses kivitelezésben is kapható. Egyfajta szókirakó játék, lényege, hogy egymáshoz kapcsolódó szavakat alkossunk. Létezik Scrabble magyar betű készlet fából is, /1,5 x 1,5 cm/, amelyek festhetők, színezhetők, felragaszthatók, akár dekorációs feliratok is összeállíthatók belőle.

Akasztófa társasjáték: A megszokott szójáték – az akasztófa, ahol 10 lépésből kell kitalálni az előtte kigondolt szót. A papír verzió mellett/helyett, itt egy figurát kell megmenteni az akasztófától. Általában kedvelik, viccesnek tartják a kliensek, de ez is inkább az enyhe fokban sérült klienseink számára megfelelő.

Számfutár: alapműveletek 10-es körben

A Számfutár játékot a klasszikus társasjáték szabályai szerint kell játszani. „A játékosok sorakozzanak fel a START feliratú mezőn. A legfiatalabb játékos kezdje a játékot. Dobjon a dobókockával, majd lépjen annyit, amennyit a kocka mutat. Oldja meg a mezőn található műveletet. Ha helyes a megoldás, akkor továbbadhatja a kockát a soron következő (tőle balra ülő) játékosnak. Helytelen megoldás esetén is adja tovább a kockát, de a következő körben nem dobhat, hanem az ugyanezen a mezőn lévő műveletet kell megoldania. Azaz, ha a 2+6-ra azt mondja, hogy 7, ez rossz válasz. Ekkor segítsen gyermekének kiszámolni a helyes eredményt. A következő körben azonban nem dobhat, hanem újra ugyanezt a műveletet kell elvégeznie: 2+6. A tábla tartalmaz olyan mezőket is, amelyek nem műveletet, hanem különböző utasításokat tartalmaznak. Ezeket végre kell hajtani. Az győz, aki legelőször ér a célba.”[16]

Letölthető pdf formátumban, és kinyomtatható: http://www.varazsbetu.hu/letolt/szamfutar/szamfutar.pdf

A Logikai készlet néven ismert 4 alapszínt és 4 alapformát két féle méreteben, és minőségben /lyukas és sima/ tartalmazó kis műanyag lapok, amelyek alkalmasak a síkidomok, a kisebb-nagyobb relációk, valamint a halmazokkal kapcsolatos ismeretek szinten tartására és fejlesztésére. Ötletek a használathoz: https://www.youtube.com/watch?v=mdD5ON1Pqlo

A jól ismert **Gazdálkodj Okosan játék** 2013-ban kiadásra került új pénzekkel, amelyekben a vásárlások értékei is hasonlóak nagyságrendjükben a mai árakhoz. Elsősorban az enyhe fokban értelmi sérült személyek számára alkalmas. A szórakozás mellett jól modellezi a pénzgazdálkodás szükségességét, a pénznemek felismerését, és az értékük megtapasztalását, valamint a váratlan kiadások előfordulását, és a tudatos vásárlást. A négy alapművelet mellett a százalékszámítás is előkerül, a takarékoskodás kapcsán, ugyanakkor megtapasztalhatják az átgondolatlan kölcsönfelvétel veszélyeit is. Nagyon jó

[16] http://www.varazsbetu.hu/letolt/szamfutar/szamfutar.pdf

lenne, ha ez a játék Könnyen Érthetően formában is kiadásra kerülhetne, így még szélesebb körben lenne alkalmazható esetünkben is.

A különféle mérőeszközökkel végezhető, a mindennapi életben adódó feladatok elvégzése /hosszúság, súly, űrtartalom, idő, hőmérséklet./

Könnyen megvalósítható ötletek. Az alábbiakban /a teljesség igénye nélkül/ összegyűjtöttem néhány linket, olyan könnyen megvalósítható ötletekről, amelyeket az életkorhoz adaptálva mi is jól beépíthetünk a gyakorlatba. Ezek inkább a direkt módszerrel történő fejlesztéseket támogatják, de adódnak olyan helyzetek, esetek, amikor éppen ez segíti a megértést, az elmélyítést.

Nem szokványos feladatlapok:

https://www.youtube.com/watch?v=D5-DHB2oVfA

Néhány példa:

https://skillo.hu/olvasasi-kepessegek-fejlesztese/

Betűkockák készítése:

https://boritekosfeladatok.blogspot.com/2018/08/betukockak-meixner-modszerhez.html

Szókincs fejlesztő-betűkapcsolást segítő:

https://gyereketeto.hu/kepessegfejlesztes/olvasas-szovegertes-szokincs-fejlesztese/

Szóbogarászó játék rövid szavak, alak-háttér konstancia, beállítható feltételek

https://jatekter.ugyesedni.hu/apps/BD-TO0138/

szókereső

http://varazsbetu.hu/beszelgessunk/szokeresojatek/szokereso.pdf

Szókereső korong: https://skillo.hu/szokereso-korong/

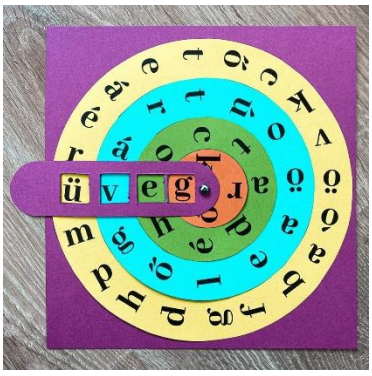

Felhasznált irodalom

1) A függőségtől az autonómiáig
Helyzetértékelés és jövőkép a kiscsoportos
lakóotthonokrólfile:///C:/Users/Dell2/Desktop/%C3%9Aj%20mappa/A%20f%C3%BCgg%C5%91s%C3%A9gt%C5%91l%20az%20auton%C3%B3mi%C3%A1ig.pdf

2) A Salamancai Nyilatkozat a sajátos nevelési igényű tanulók oktatásának alapelveiről, programjáról és gyakorlatáról
http://www.rampa.eu/dokumentumok/nemzetkozi/salamancamagyar.pdf

3) Az olvasási készség fejlesztése Péter Orsolya Adél VE Nyelvpedagógiai Doktori Program http://www.nytud.hu/pp/oap.html

4) Farkasné Gönczi Rita, 2017. http://konnyenertheto.gonczirita.hu/ismeret/fogalom/
http://nyolc.fszk.hu/~bekefieva/montazs/szintek_meghatrozsa.html

5) Hadi Nikolett A fogyatékossággal élő személyek alapjogai PhD értekezés https://ajk.pte.hu/files/file/doktori-iskola/hadi-nikolett/hadi-nikolett-muhelyvita-ertekezes.pdf

6) Hankiss Elemér (2005) (Az ezerarcú én. Emberlét a fogyasztói civilizációban. Budapest, Osiris Kiadó. 350 p.

7) Nagy József: Olvasástanítás: a megoldás stratégiai kérdései
http://epa.oszk.hu/00000/00011/00080/pdf/tan2004-3.pdfAz

8) Pál-Horváth Rita: Olvasni? Egy más felfogásban...(Középsúlyos értelmi fogyatékos tanulók olvasástanítása) https://docplayer.hu/12446381-Olvasni-egy-mas-felfogasban-kozepsulyos-ertelmi-fogyatekos-tanulok-olvasastanitasa.html

9) 1/2000. (I. 7.) SZCSM rendelet a személyes gondoskodást nyújtó szociális intézmények szakmai feladatairól és működésük feltételeiről,

10) https://net.jogtar.hu/jogszabaly?docid=a0000001.scm

11) http://www.varazsbetu.hu/letolt/szamfutar/szamfutar.pdf